

מלאכת מעמר: גדר המלאכה: (זמן קיץ מסכת שבת ח)

1.

משנה עג. "והמעמר"
גמרא עג: מ"והמעמר" עד "והדש"
משנה ביצה לא. (הראשונה) עד "איזהו קרפף"
ריטב"א עג: ד"ה "אביי אמ' אין מעמר"
תוספות רי"ז עג: ד"ה "והמעמר"
רמב"ם שבת פרק כא הלכה יא, ופרק ח הלכה ו
הגהות הרמ"ך על הרמב"ם שבת כא:יא (הובא במהדורא פרנקל)
שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן ריד עד "אבל רבינו אבא מארי"

2.

גמרא קמג: מ"ת"ר נתפזרו" עד "אין סוחטין"
רמב"ם שבת פרק כא הלכה יא
הגהות הרמ"ך על הרמב"ם שבת כא:יא (הובא במהדורא פרנקל)

(א) [תוספתא פ"ג, ט] על שבת ק"ג, א גי' רש"י ולא משמע הכי,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אביעא וכו' וכו'. ר' יוסי אומר ואפילו בתוך תחום שבת טעמיה:

לעזי רש"י

אייש"ש [איש"ש]. קדרום של טושי אכפיש. בירוד"ה [בישאג"ד]. כלי של גברים שחוזר משני צדדי. שיג"ה [שר"א]. משר. דולחור"א [דולחור"א]. מעבר (מפני גרון). שרפ"א. מגל, מפרח.

מוסף רש"י

אין מבקעין עצים. ביו"ט, לא מן הקורות. הסורות זו על גב זו נקבעת ומעומדת נכען (לעיל ב:). סוף של הקורות המקולטות המלוות נכען (שבת ק"ג). ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט. הינה ששברה היום ומהשתא להסקה קיימא ואפילו הכי אסור האיל וכן השמשות לא חייב להי' (שם) ואפי' שפוטת מעשיו להסקה האיל וכן השמשות לא להי' קיימא. כיון דמתקלא נכען השמשות מתקלא לכולי יומא (לעיל ב:).

מוסף תוספות

א. שהוא בגדולי קרקע ומעמר אסור ביו"ט. ריעו"א חדש שבת ע"י ר"ה אפי'. ג. כדאמרין האי מאן דכתיב מלחא ממלחאת חייב משום מעמר. שטיה. ג. או מעיקר תחילת מוקם לקיטתו כמקושש בשדה. ריעו"א שם. T. אבל זה שכבר היה כנוס בקרפף ותפור אין בו משום מעמר. שם.

המביא פרק רביעי ביצה

לא.

עין משפט
גר מצוה

זו א מ"י פ"ב מהלכות י"ט הלכה י' טושי"ע א"ח ס' תקף טעף ג: יה ב מ"י שם הלכה טו טושי"ע שם טעף ד: י"ב ג מ"י שם הל' י' טושי"ע שם טעף ג:

רבינו הגנאל

בתנ"י מביאין עצים מן השדה מן המכונס, ומן הקרפף אפילו מן המפורז. אמר רב יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונס שבקרפף. ואקשינן עליה והא אגן [תנן] מן הקרפף ואפילו מן המפורזים שבקרפף. [ופרקין מתני' יחידאה היא], דתניא א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש ובי"ה על המפורזים שבשדות כ"י, ור' נתן חולק עליו בחומסתא. אמר רבא על קנים ועלי גפנים שבקרפף, אפי' דמכניפי ומחבי, כיון דאי אתי חוק מרלי להו ומברד להו כמפורזין דמו ואסורי. ואי אתנן עלייהו מנא דלא ליברדינהו וקא שרו. איבעא להו ר' יוסי לקולא קאמר דשמע ליה לר' יהודה דאמר איהו קרפף כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת. ובעי ר' יהודה תרתי, סמוך לעיר ופותחת, ואמר לו ר' יוסי בחבדא טני, כל שיש לו פותחת אפילו אינו סמוך לעיר, אלא ברובו בתוך התחום שבת שרי, והיינו לקולא, או דלמא ר' יהודה חדא בעי סמוך לעיר בלבד, וא"ל ר' יוסי והוא שנכנסין לו בפותחת, נמצא לר' יוסי דבעי תרתי סמוך לעיר ופותחת והיינו לחומרא, ופשטינא מוקיא דמתניין דקתי כל שנכנסין לו בפותחת, נמצא דר' יהודה בעי תרתי, ואמר ליה ר' יוסי כל שנכנסין לו בפותחת לא חיישנן ליה ואפילו הוא החוק שרי, דאי ס"ד ר' יהודה סמוך לעיר בלבד בעי, ור' יוסי הוא דבעי תרתי אי הכי והוא שנכנסין לו בפותחת והוה ליה למיתני, אלא ש"מ לקולא ש"מ. אמר רב סלא א"ר זכאי הלכה כר' יוסי. **בתנ"י** אין מבקעין עצים [אגן מן הקורות כ"י.

בתנ"י מביאין עצים. התלושים מן השדה שצמחן תחום ביו"ט: מן המכונס. אם כנסו מערב י"ט דגלי דעמיה דעלייהו סמיך ואינו מוקף אצל המפורזין מוקפין: ומן הקרפף. שהוא משתמר ומוקף סביב אפילו מפוזרים שבו לא הקלה מדעתו: סמוך לעיר. ממש:

בתנ"י מביאין עצים מן השדה מן המכונס ומן הקרפף אפי' מן המפורז איהו קרפף כל שסמוך לעיר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל "אין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף והא אגן תנן מן הקרפף ואפילו מן המפורזים מתניתין יחידאה היא דתניא **ב** "א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על המפורזים שבשדות שאין מביאין ועל המכונסין שבקרפף שמביאין על מה נחלקו על המפורזים שבקרפף ועל המכונסין שבשדות שבית שמאי אומרים לא יביא ובית הלל אומרים יביא אמר רבא יעלי קנים ועלי גפנים אף על גב דמכניפי להו ובמתבי כיון דאי מרלי ויקא מברד להו כמפורזים דמו ואסורין ואי אתנה מנא מאתמול עליהו שפיר דמי: איהו קרפף וכו': אביעא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי קאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר ש"מ אמר רב סלא אמר רבי ירמיה הלכה כרבי יוסי להקל: **בתנ"י** אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגרה ולא במגול אלא בקופיץ: **גמ'** והאמרת

והכי קאמר כל שנכנסים לו בפותחת הוא דמותר ואפילו הוא בתוך תחום שבת דלא מתלי טעמא בסמיכה כלל: **תרי** לקולא קאמר. כלומר מדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה דלאו תרויהו בעי ורבי יוסי תרתי אקיל דמכשיר בסמוך בלא פותחת וצפותת בלא סמוך דשמעינן לרבי יהודה דקאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת וא"ל רבי יוסי כל שיש לו פותחת אפי' הוא בתוך תחום ואי סמוך לא בעי פותחת דאי רבי יוסי צפותת תלא טעמא דאפילו הוא סמוך בעי פותחת לא הוה ליה לסיומי ואפילו בתוך תחום שבת אלא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר כל שנכנסין לה צפותת דכיון דהוה תני כל הוה משמע דלריך פותחת סמוך או רחוק למה לי דסיים ואפילו בתוך תחום שבת אלא לאשמעינן דלא בעי פותחת אלא למשרי שאין סמוך ורבי יהודה דלא בעי תרתי נמי מרישא דרבי יוסי שמע מינה מדנקט כל שנכנסין לה צפותת כיון דכולהו פותחת אית להו הכי אבעי ליה למתני רבי יוסי אומר אפילו בתוך תחום שבת: **בתנ"י** אין מבקעין עצים לא מן הקורות כו'. לפי סוגיא של גמרא היא מתפרשת: לא בקרדום. סתם קרדום עשוי כמין כלי אומנות שעושין בו אוכפות וסרגות שקורין אישי"ש וש שעשוי כעין כלי האומן שקורין צידגוא"ה שראשו הקצר דומה לקרדומות שלנו וראשו השני דומה לכלי אומני אוכפות וסרגות הסוסיס: ולא צמגרה. שיג"ה כעין סכין מלאה פגימות וממהר לקון בו עשים וכלי אומן הוא: מגל דולחור"א או שרפ"א. וכולן כלי אומן הן ונראה כעושה בו מלאכה לפיכך אסור: אלא בקופיץ. סתם קופיץ הוא סכין של קצבים דומה לקרדומות שלנו שאינן כלי אומן וש שעושין בו שני ראשין והשני דומה קלת לקרדום האוכפות כדשמעינן מנייה צמגרא ומינה סתמיה לאו למלאכת אומן הוא: **גמ'** והאמרת

מן הקרפף ואפילו מן המפורז. תימה הא הוי מעמרא דהוא אצל מלאכה וי"ל דלא שייך עמור אלא צמקום שגדילים שם כדמוכח בפרק כלל גדול **ד** (שבת דף ע"ג.): **אביעיא** אהו היכי קאמר ב' שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת וכו'. אצל לא גרס ר' יוסי לקולא או לחומרא דא"כ משמע דמספקא ליה דרבי יוסי שמא הוא מחמייר יותר מת"ק ולא היא דהא צמלמיה דרבי יהודה נמי מספקא ליה היכי אמתר אלא ה"ג היכי קאמר וכו' והכי פ"י כל שסמוך לעיר וגם אית ליה פותחת ובעי רבי יהודה תרתי לחומרא דאפי' דלע"ג דסמוך בעי פותחת והא דלא פ"י דצדכריו פותחת משום דקצבר סתם קרפיפות יש להן פותחת ואמא רבי יוסי למימר הואיל ואית להו פותחת ואפילו רחוק מן העיר נמי וא"כ שמעינן מדמלי טעמא דאינו סמוך שרי צפותת מכלל דסמוך שרי אפילו בלא פותחת ותרתי לקולא קאמר רבי יוסי צממוך בלא פותחת או צאינו סמוך צפותת או דלמא ר' יהודה סבר כל שסמוך בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת שרי דקס"ד השתא דסתם קרפיפות לית להו פותחת ואמא ר' יוסי למימר דבעי פותחת אפילו טעמיה כ"ש צממוך אצל סמוכה בלא פותחת אינה מועלת כלום ע"כ פרש"י והקשה לר' יוסי דאית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי קאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר ש"מ אמר רב סלא אמר רבי ירמיה הלכה כרבי יוסי להקל: **בתנ"י** אין מבקעין עצים לא מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט ואין מבקעין לא בקרדום ולא במגרה ולא במגול אלא בקופיץ: **גמ'** והאמרת

אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי הוה ליה למימר רבי יוסי אומר אפי' בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי קאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר אפי' בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל לית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר ש"מ אמר רב סלא אמר רבי ירמיה הלכה כרבי יוסי להקל: **בתנ"י** אין מבקעין עצים [אגן מן הקורות כ"י.

וה"ק

החופר והחורש⁶⁴ כלן מלאכה אחת הן. פי' וכלם אבות חלוקים והתנא מנה אחד מהם. ולא דמו לבורר וזורה ומרקד שהם נמנים שלש מטעמ' דפרישנא במתני⁶⁵, דהני אין תשמישו של זה במקום תשמישו של זה.

האי מאן דשדא פיסא לדקלא ואתר תמרי חייב ב' אחת משום תולש ואחת משום מפרק. פרש"י ז"ל⁶⁶ מפרק מן האילן פירות שעליו. והקשו בתוספות⁶⁷ דא"כ אין לך תולש שאינו חייב שחים, ועוד דלא דמי לדש כלל שנוטל החטים מן הקליפות⁶⁸ ודמי למפרק שהוא תולדה דדש שמפרק החטים מן הקשי' שהם בתוכם.

אביי אמ' אין מעמר⁶⁹ אלא בגדולי קרקע. הקשו בתוספות⁷⁰ דהא אמרי' במסכת י"ט⁷¹ דמביאים עצים מן הקרפף אפי' מן המפוז', ואמאי והא הוי מעמר שהוא בגדולי קרקע ומעמר אסור בי"ט. ותירצו שאין משום מעמר אלא במעמרו במקום גדול או מעיקר תחלת מקום לקיטתו כמקושש [ב]שדה וכדהוה אמרי' הכא האי מאן (דדליף) [דכניף] מלחא ממלח[ת]א, דדוקא ממלחתא אבל זה שכבר היה כנוס בקרפף ונתפור אין בו משום מעמר, ואפי' בשבת. וי"ל למורנו הרב ז"ל בזה (ה)טעם אחר כתבתיה שם בס"ד⁷².

כל מילתא דהויא במשכן אע"ג דאיכא (למידק דאיכא) דדמיא לה חשיב לה. וא"ת א"כ למה לא מנו [שובט] מפני שהוא בכלל מסיך ולא מנו מדקדק מפני שהוא בכלל אורג כדאית' לקמן⁷³. י"ל דלא דמו דהויא⁷⁴ בכלל אורג ומסיך ממש ותקו' והכשר שלהם, אבל אלו כל (אלו תחלת) אחת עומדת בפני עצמה, דזורה לבירור העפר ובורר ליטול הצורות ומרקד ליטול המורסן וכדפרש"י ז"ל⁷⁵. אי נמי כדפרש"י ז"ל⁷⁶ שזה ברוח וזה ביד וזה בכלי.

אימא אף משום זורע. פרש"י ז"ל⁵⁷ דאי עביד להו אף בהדי זורע לא מחייב אלא חדא. והקשו בתוספות⁵⁸ דא"כ זומר [ד]חייב משום נוטע בלבד אי עביד להו בהדי זורע חייב תרתן, ואי איפשר לומ' כן, דהא קתני שכולם מלאכה אחת הן ואינו חייב על כולם אלא אחת. נ"ל לתרץ לדעת רש"י ז"ל דהתם כשעשאם כולם דכיון דאיכא נוטע מיפטר אף זומר בהדי נוטע, והיינו דפריש לן רב דבכולהו ליכא אלא חטאת אחת, אבל בעושה מקצתם בלבד איפשר שהוא חייב שחים כגון זומר וזורע, ונמצא רבוי המלאכות ממעט הקרבנו'. ועוד הקשו בתוספות דא"כ לא הוה ליה למנקט לישנא חייב משום כן. לכך פרש"י ז"ל⁵⁹ דלענין התראה קאמר, שאם הת(י)רו בזומר משום נוטע חייב אבל אם הת(י)רו בו משו' זורע פטו', דלא מסיק הזומר אדעתיה דעביד מלאכה שיש בה משום זורע וסבור הוא דאחוכי מחייכי ביה. ובהכי ניחא הא דמפרש לעיל כלן מלאכה אחת הן לענין שאינו חייב אלא⁶⁰ פי' דלענין התראה קאמר דהא לא הוי זומר בכלל זורע ע"כ.

ואומרי' בתוספות⁶¹ דכלהו אבות נינהו כדמשמע לישנא דתוספתא גופא דקתני כלן מלאכה אחת הן, וכי בעי למימ' דהוי תולדה מפ' לה בהדיא, ואלו התרה בכל אחת מהן משום עצמה חיובי מחייב, אלא דאשמעי' רב (דלאתנויי) [דלאתרויי] בזומר משום זורע לא מחייב מטעמ' דאמרן. ולענין התולדה אי מחייב משום התראה דנפשה נמי או לא מחייב אלא בהתראה דאב דידה, פלוגתא היא בתוספות ולקמ' בפ' 62 בס"ד. ומורי נ"ר מפרש דרב פריש לן דכי קתני כלן מלאכה אחת הן דמשמע דהוו אבות היינו משום זורע ונוטע, אבל כולהו איך תולדות נינהו⁶³.

מפרק, עיי"ש. 67 ר' תוד"ה ואחת. 68 נ' דחסר כאן ועי' רמב"ן ר"ן ושיטה לר"ן, ובאג"ט מלאכת דש סק"ב. 69 לפני': עימור. 70 ביצה לא, א ד"ה מן. 71 שם. 72 טרם זכינו לחי' רבנו שם ועי' חי' הרא"ה שם ואג"ט מל' מעמר סק"ב. 73 עה, ב ועי' תוס' עד, א ד"ה אע"ג. 74 אצ"ל: דהויין. 75 להלן עה, ב ד"ה הרי, עיי"ש. 76 במתני' לעיל ע"א ועיי"ש ד"ה הזורה ובאג"ט זורה ס"ג. 1 ר' ביצה יד, א. ועי' רש"י (ד"ה וליחשב) שפי' דדמי לדש,

57 ד"ה אימא. 58 לפני' לי, ועי' שיטה לר"ן וראש יוסף. 59 עי' תוד"ה משום (וע"ע מהר"ם וראש יוסף) ושיטה לר"ן. 60 נדצ"ל: שאינו חייב אלא אחת, דלענין התראה הא קאמר דלא הוי זומר בכלל זורע. 61 עי' תוס' הנ"ל ולעיל הע' 54. 62 לכאורה צ"ל: נפ[ר]ש, ועי' חי' רבנו להלן צוב, ד"ה ולר' אליעזר וקלחא, ד"ה מה. 63 וכ"כ בשיטה לר"ן. 64 לפני': החורש והחופר והחורץ. 65 לעיל ע"א ד"ה הזורה. 66 ד"ה

גוונא תמצא זדון שבת ושגגת מלאכות. אלא לרבא דאמר כל מתעסק פטור ולא מקרי שוגג, היאך ימצא זדון שבת ושגגת מלאכות אליבא דריש לקיש. ולמימר דשגג השיעורין בלא מתעסק שסבר כגרוגרת מותר ואינו אסור אלא כשתי גרוגרות ועשה כולן כגרוגרת, זה אי אפשר כדפרישית לעיל²⁸, דלריש לקיש כיון שידוע איסור שתי גרוגרות קרוב למזיד הוא ואיבעי ליה לאזדהורי שמא יתחייב גם על הגרוגרת.

[עג, ב] הזומר וצריך לעצים כו'. עיין לקמן בפ' כתבי הקודש²⁹ שכתבתי דלא אתיא אלא כרבי שמעון³⁰.

והמעמר. פירוש, המקבץ השבלים מאחרי הקוצר ועושה אותן עומר. ושיעור המעמר הוא כגרוגרת דומיא דקצר וטחן, שכל מלאכת האוכלין כגרוגרת. ואי קשיא אם כן נתפזרו לו פירות בחצרו או בשדה וליקטן יתחייב משום מעמר. תשובה, אין מעמר אלא בשעת תלישתו מן הקרקע שזה הוא תחלת ליקוטו, אבל פירות שנלקטו כבר ועכשיו נתפזרו אין זה מעמר³¹.

29 קכא, ב ד"ה והא. 30 דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, אבל לרבי יהודה דס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אע"ג דאין צריך לעצים חייב משום קוצר דהא תלש מן המחובר ואין זה קלקול אלא מלאכה ואע"פ שא"צ לה לתלישה זו, אלא שצריך לפירות או לשם איזה דבר אחר, כיון שתלישה זו אינה קלקול אלא תיקון הרי מלאכת הקצירה עשויה. כן כתב רבינו שם, וכן כתב רבינו בפסקיו כאן. אמנם התור"ה וצריך לא כתבו כן. ועיין קהלות יעקב סי' לו שכתב הטעם שהוצרכו התוספות לומר כן. 31 כן כתב רש"י ביצה יג, ב ד"ה ושלא: לענין שבת. משהביא בצלים לביתו. איז

כסבור רוק הוא ובלעו. פירש המורה²⁵, שהיה חלב נימוח ובלעו דלא איכוין לאכילה דרוק לאו אכילה הוא אלא בליעה דכתיב²⁶ 'עד בלעי רוקי' ועלתה בידו אכילה. וקשיא לי, אטו בבליעת חלב לא מחייב, ואכתי נתכוין לבליעה דהיתרא ועלתה בידו בליעה דאיסורא הוא, והיינו שנתכוין לחתיכה דהיתרא ועלתה בידו חתיכה דאיסורא דמחייב אביי. ונראה לי לפרש כך, כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו והוא לא הרגיש ששם בפיו שום דבר, והיה סובר מה שיש בפיו רוקו הוא והיה רוק קרוש כמו כיחו וניעו ובלעו, וכיון שלא סבר שיש בפיו שום דבר אחר כי אם רוקו זה ודאי הוי מתעסק, ודמי למתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר שלא נתכוין לשום חתיכה²⁷.

בשלמא לאביי דאמר חייב כי האי גוונא משכחת לה דידע לאיסורא דמלאכות וקא טעי בשיעורא. פירוש, זהו מתעסק שהיה סבור לעשות פחות מכשיעור ועלה בידו שיעור שלם, ואביי קרי ליה להאי מתעסק שוגג, ובכי האי

אלא כתב כן מתוך שפירש כן כמבואר להלן. 25 רש"י ד"ה ואביי. 26 איוב ז, יט. 27 ליישב דברי רש"י, נראה שאף רש"י לא היה סבור שבליעת חלב מותרת ואפילו אם אינה דרך אכילה, אלא שכיון שרוק הוא דבר שאינו ראוי לאכילה לכך בליעתו אינה חשובה, וכן הוכיח הב"ח סי' תריב מדברי רש"י אלו שמותר לבלוע רוק בתענית. 28 סט, א ד"ה דידע. ועיין שם בהערה בשם התוספות ישנים והריטב"א דכתבו דאין שכית שלא ידע השיעורים באף אחד מן המלאכות. ובחידושים המיוחסים לר"ן כתב דבכי האי גוונא לא חשיבא ידיעה גמורה דשבת כיון שאיז יודע בו שום איסור בשום מלאכות כראוי.

זמנים. הלכות שבת פכ"א

והיראו הם צבולסא מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו קמ"ל ופירש"י ז"ל צבולסא התיבות רחבות של זכויות שאין כלים ועשין אותן לחלונות וסופן להחמיק בחתיכות קטנות ולא הויה צבולסא חלל הפסד מועט שיעלונו נחזין צבולסא שאין רחיות כלום לפיכך לא התיירו להייה כרים חתמים. וכחצו המפרשים דה"ה שיהיה יכול להעמיד הברייתא צבולסא כלים שאין נטלין חלל שהם משואות גדולות שהרי רב הונא לא התייר חלל דוקא משואות קטנות כמו שאמרנו בשלישי זוטרי חלל דלישנא דברייתא הכריחה להעמידם צדק והקשו ז"ל אחר דבשלישי זוטרי הוא מ"ס לא התיירו להביא כרים חתמים אפי' לא יהיה שם הפסד כלל שהרי אין כאן בטול כלי מהיבט שכשיראה לשלוק שולף כמ"ס רבינו והרבה מירוצין נאמרו בזה. וכתב הרשב"א ז"ל יראה לי שלא התיירו אפי' בטול לשעמו חלל בהפסד מרובה ומתוך דבריו יתבאר דברי רבינו חלל שהוסף רבינו להתייר צדקים גדולים הפריקה בנחת שמפני הפסד מרובה התיירו לפלטל ואפי' בטול כלי מהיבט זהו דעתו ז"ל:

אין סומטין את הפירות להזיח מהן משקין. ומצואר בגמרא (דף קמ"ה) דכתיב ועניו יש חיוב דבר תורה במוסר ומנוסר אסורין מדבריהן ובשאר פירות שאין עומדין כלל למשקין מותר לכהחלה וכן מצואר בהלכות: יג כבשים ושלוקות וכו'. שם אומר כבשים שסחטן אחר רב לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ושלוקות בין לגופן בין למימיהן מותר ושמאל אחר אחד זה ואחד זה לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור רבי יוחנן אומר אחד כבשים ואחד שלוקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאה. ופסק רבינו כשמאל צנין מימיהן והטעם משום דשמאל ורב הוה חרי לגבי ר' יוחנן שלא לחייב חטאה בסומטן למימיהן וכ"כ ז"ל. ופי' כבשים דבר הכבש ציין או בחומץ כך פירש"י ז"ל:

ואין מרסקין את השלג וכו'. ברייתא סוף במה עומטין (שבת כ"ח): ואין מרסקין לא את השלג ולא את הכבד וכו' כלשון רבינו. וכתב הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל שחטופתא התיירו אפילו לרסק בחוף הקערה וכתב הרשב"א ז"ל שטעם האיסור כדי שיוצו מימיו משום גזירת סחיטה פירות העומדים למשקין נגעו בה. וכו' מדברי רבינו שהביאה חלל דין הסחיטה ומדבריהם למדנו שאין צוה איסור מולד לפיכך מותר ליתן קדרה או מאכל שקרש שמנייתיה בחמה או כנגד המדורה ואין כאן מולד וכ"כ הרמב"ן ז"ל: השום והבוסר וכו'. כבר בארתי דין זה בארוכה פרק שלישי בדעת ההלכות ורבינו:

יד המולל מלילות מולל בשני כדי שלא יהא כדש. ברייתא פרק מפנין (שם קכ"ח) מולל ואוכל ובלבד שלא ימולל וכו'. ודע שיש מפרשים שמלילה זו היא לרוב האוכל בדוקא הא להזיחו מן הקטין אסור בשבת אפי' ע"י שני וכו' מותר ע"י שני ודעת רבינו בדעת ההלכות שצבצב מותר בשני וכו' מותר אפילו דרכו כמ"ס פ"ג מהלכות יו"ט וכ"כ מן הסופרים כדבריהם ועיקר: היונק בפיו פטור וכו'. בפרק אף על פי צבולסא (דף ס') תיבא ר' מרינוס אומר גונה יונק חלב צבצב מ"ס מפרק כלאחר די הוא ובמקום נערה לא גזרו רבנן אמר רב יוסף הלכה כר' מרינוס ומצואר צבולסא דין זה בהלכות פ' חבית: מן פירות שזכו מהן משקין צבצב וכו'. משנה פ' חבית (שבת קמ"ג) מחלוקת ר"י ותנאים ופסק הלכה כדברי רבינו מצואר בהלכות וכ"כ ז"ל: ויתים

יתבויין ויסחוט אותן בשבת. ואם תותים ורמונים הן. אם הבניסן לאכילה משקין שזבו מהן מותרין. ואם הבניסן לדורכן משקין

א עור סימן שלש : ב עור סי' שמ סמ"ג : ג עור סימן שש סמ"ג : ד עור וסמ"ג : ה עור סי' שכל : ו עור סי' שיט : ז עור סי' שכל סמ"ג : ח עור סי' שש :

לחם משנה

יא המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר וכו'. כתב ה"ה והורו רבותי ששם נפלו וכו'. קשה דלפי הגרסא הם שני פירותים על הברייתא דתפסורו צחצר. הרשב"א ז"ל פירש לחם הכה וחתם הכה והרמב"ן פירש כגון שגפלו צחצר ולפירות הרשב"א חיי פירות נפסרו חתם הכה וחתם הכה ע"כ אם נפלו במקום אחד דליכא פירחא וכן

ח"א בענין אחר יבטל כלי מהיבט ורצה להעמיד הברייתא אפילו שח"א צענין אחר ולהכי היראו צבולסא ומ"ס קשה כשהקשו והא קא מבטל כלי מהיבטו לרב הונא ל"ל לאוקמיה בשלישי זוטרי לוקמיה דח"א בענין אחר אם לא שנאמר שכלם להעמיד אפילו שאפשר בענין אחר וכל זה דומק:

מגדל עז

המדבק פירות עד לידי עומר. פרק חבית (דף קמ"ג): וכן אין מקניזין את המלח וכו'. פרק כלל גדול (דף ע"ג): מפרק חייב עד ויתים וענינים. פרק במה עומטין (דף מ"ט): אבל שאר פירות עד להזיח מימיהן אסור. פרק חבית: ואין מרסקין עד הקערה. פרק במה עומטין (דף נ"ח): השום והבוסר וכו' עד חלש. מ"ס דשכת (דף י"ט): המולל מלילות מולל בשני כדי שלא יהיה כדש. מתני' היא פ"ד דמסכת מעשרות ומוקי לה ר"א וכן לשכת פ"ק דביצה גמרא מתני' דאין מוליקין חלש ומתנות: היונק בפיו פטור וכו' עד סנה. צבולסא פ' אע"פ (דף ס') וצבולסא ר"י חלש ז"ל במסכת שבת פרק חבית (דף קמ"ג): פירות שזכו וכו' עד מעמר. הכל פ' חבית (דף קמ"ג):

[ח] כתב מהר"ם ז"ל הילכך יזהר אדם שלא לאסוף פירות ולקבצם יחד דהוי כמעמר, עכ"ל. אמנם בפרק המביא כדי יין תנן ומגבב עצים מן החצר להדליק משמע שאין עימור בזה אלא במעמר במקום גידול הרבר בעין קמה קצורה שמעמר אותה ע"ש בתוספות וספר התרומה. ומלח ממלחמא היינו מקום גידולו: [ט] מודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות דתניא סומטין בפקיעין וכו': [י] וכתב רא"ם ז"ל הילכך יזהר אדם בשר שנבלע בו מרק שלא יפחטנו לצורך משקה היוצא ממנו והנותר בשר במרק או שורה פת ביין ומחזיר לפה ומוציץ המשקה חוששני לו מהממת וכו' שלא ימוץ בפיו משקין וכיוצא בהן סה"ת. וכן ברזא שיש בה געורת והגעורת בלוע יין שלא יסחוט הגעורת ליין שבו אבל אם יש לו יין אחר כיוצא בו שאין צורך שבת למשוך בברזא שיש בה געורת אסור כדקתני סומטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצאי שבת וצריך שיהיה שיראה שאינו צריך למימי הברזא שאם יש כלי תחת הברזא יסירנה להראות שאינו צריך למשקה היוצא ואז מותר למשוך הברזא לפי הערך שפירש פסקי רישיה דלא ניהא ליה שרי אבל ר"י פירש דאפילו כה"ג אסור מדרבנן אע"פ שאין כלי התחתיו מידי דהוי אספוג דאין סבנין בו הקערה אם אין לו בית אחיזה אבל אם המשקה הסוחט נופל לכלי ואינו הולך לאיבוד או שהגבב למעלה ע"ג כלי החבית שהמשקה נופל לכלי אפילו לפירוש הערוך אסור דהוי דש כדלקטן בפירקין בהילכתא פ"ו סה"ת: [כ] מכאן פסק סה"ת שצריך לזהר שלא ליתן פשיט"א וכיוצא בו כסוד לאש לרסם מפני השמנונית הנקשר ועתה גימחו על ידו עכ"ל. ובס"ה כתב שיותר יש ראייה מכאן להתייר מלאסור פירות מדרשי לתוך הקערה או לתוך הכוס ותוס' כתבו וז"ל מכאן יש לזהר שלא ירחיק ידיו בגלגל או בברד שקרין גלג"א ופעמים בימות החורף נתקשרין ונקרשין ויש ברד מעורב במים. שלא ירחיק בהן פניו ידיו ורגליו דפסיק רישיה הוא שיש"א אם ירחיק בברד שלא ידוק אותו והחמיר תע"ב: [ל] פירש"י בתוך היין בימות החמה כדי לצננו ואע"פ שנמחו מאליו ואינו חושש עכ"ל: [מ] אומר ר"ת הא דקאמרינן בפ' חרש נוהגין היינו שהיינו יונקין מבחמה שהורה ביו"ט משמע דברייתא קאמר ובמקום צער של צמא לא גזור ביר"ש אבל בשבת אסור אלא אם גונח ע"כ:

[ה"ז]. פירות שנשרו בשבת אסור לאוכלם עד מוצאי שבת גזירה שמא יתלוש.

הגהה: היה לו לומר משום דהוי מוקצה מחמת איסור תלישה כמו נר שכבה שאסור.²⁰² ופירות שנשרו מפרש ר"ת שנשרו מן הענפים שנתלשו מבעיד יום ואפ"ה אסורים שמא יעלה ויתלוש כמו בשל מכבדות,²⁰³ וצ"ע.

[ה"י]. היתה טעונה עששיות של זכוכית מתיר השקים והם נופלים שאעפ"י שישברו אינו הפסד גדול שלהתכה הוא עומד.

הגהה: יפה פירש אעפ"י שלא פירשו כן כל המפרשים. מ"מ תימה גדול למה התירו טלטול גמוי ולא התירו בטול כלי מהיכנו²⁰⁴ כיון שמוותרים לטלטל לצורך גופם ולצורך מקומם, ומוקצה מחמת מיאוס לא סבירא לן. ואי מיירי בכלים גדולים דמיחד להו מקום משום הפסד והוי כמוקצה מחמת חסרון כיס, והיה לו לפרש לזה הרב, וצ"ע.

[ה"א]. המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצירו מלקט יד על יד ואוכל אבל לא יתן לתוך הסל שמא יכבשם בידו ויבא לידי עמור.

הגהה: תימה הוא דבי"ט אמרינן דמי שמעמיד ערמה לא הוי גמר מלאכה לשבת אע"ג דהוי גמר מלאכה למעשה,²⁰⁵ דלא מקרי מעמר כי אם כשלוקט אותו ממקום גידולו כמו מלחא ממלחתא.²⁰⁶ אבל לא נתפזרו לו פירות בחצר, מותר ללוקטם

שבת, צ"ה ע"א, תר"ה והאירנא. ועי' רש"י שם לדברי הגמ' 'אמימר שרא זילחא במחוזא שכתב: „לרבץ הבית ורצפת אבנים היתה בכל העיר", משמע שרצפת אבנים מותר לרבץ. ורע"א בגליון הש"ס שם העיר לדברי רש"י, קנ"א ע"ב, שם כתב: „ואע"ג דמרחץ רצפת אבנים הוא וליכא למיחש לאשוויי גומות, מיחלף מיהא בקרקע אחר" משמע איפוא שאסור לכבר אפי' רצפת אבנים. והרמ"ך פסק כהר"י וכרש"י בשבת, קנ"א ע"ב.

²⁰² טעם הרמב"ם הוא מפורש בגמ' ביצה, ג' ע"א: „גזירה שמא יעלה ויתלוש", ובתוס' שם הקשו על דברי הגמ' כקושיית הרמ"ך, ותרצו בדוחק. ועי' עוד תוס' שבת, קכ"ב ע"א, ד"ה איני שכתבו: ובריש ביצה דאסרו פירות הנושרים משום גזירה שמא יעלה ויתלוש, ולא אסר להו משום מוקצה משום דמוכנים לעורבים.

²⁰³ עי' פסחים, נ"ו ע"ב: אבל בשל מכבדות ד"ה אסור גזרינן שמא יעלה ויתלוש. ועיי"ש בתר"ה מחלוקת.

²⁰⁴ בשולי הגליון של הכת"י נוסף כאן: ותרוייהו דרבנן הם, ותמיהא לן היאך מותר ביטול וכו'.

²⁰⁵ צ"ל: למעשר, וכוונתו לדברי הגמ' ביצה, י"ג ע"ב: ותנן נמי גבי בצלים משיעמיד ערמה ואילו גבי שבת העמרת ערמה פטור וכו', כלומר אע"ג דלענין מעשר העמרת ערמה היא גמר מלאכה אבל לענין שבת אין העמרת ערמה מלאכה.

²⁰⁶ שבת, ע"ג ע"ב: אמר רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר, כלומר שצבר מלח ממשרפות מים חייב משום מעמר משום שדינו כמאסף בשבלים (רש"י). ולדעת הרמ"ך הוא משום שזהו מקום גידולו. ולפירוש הרמ"ך במלקט פירות שנתפזרו שאינו משום עימור אלא משום שהיא עוברא דחול, עי' שבת, קמ"ג ע"ב, בתר"ה מלקט

ולאוספם, ובלבד שישנה שלא יעשה עובדין דחול, אבל אינו משום גזירת עימור, דעימור לא שייך בכי האי גוונא. וכן היו רגילים לפרש רבותי משום האי קושיא דמס' יו"ט, וצ"ע.

[היי"ז]. זורה ובורר מאבות מלאכות הם לפיכך אעפ"י שמותר למלול מלילות בראשי אצבעותיו כשהוא מנפח בידו אחת בכל כחו אבל לא בקנון ובתמחוי.²⁰⁷

הגהה: לא היה לו להתיר כי אם בתבלין כמו שמפרש בגמרא וכן באמינתא וכן בפגיגס²⁰⁸ וכן בשאר מיני תבליים, כלומר דכתבליים הוא דהתירו, אבל בתבואה וקטנית לא התירו. וההיא דכיצד מולל בי"ט מפרשינן לה, וכן פירש הרב ר' זרחיה.²⁰⁹

[שם]. וכן המחבץ תולדת בורר לפיכך אעפ"י שנותנים שומשמים ואגוזים לדבש לא יחבצם בידו.

הגהה: לא הבנתי פירושו. ור"ש פירש מחבץ כשמעמיד החלב בקיבה.²¹⁰ ולא הבנתי מאי איסור מלאכה שייך באגוזים ושומשמים בדבש, וצ"ע.

פרק עשרים ושנים [היי"ד]. אסור לראות במראה של מתכות בשבת גזירה שמא יסיר את הנימין המדולדלין מן השער ואפי' קבוע בכותל אבל מראה שאינה של מתכות מותר לראות בה אפילו שאינה קבועה.^{125708/2018}

שפירשו כמותו, וז"ל: נראה דל"ג ואוכל מרקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הנך דווקא אסירי משום עובדא דחול אבל לתוך כפו (או לתוך כסותו) שרי. ואילו היה איסורו משום עימור כדעת הרמב"ם אין להבהין בין סל וקופה ובין כפו וכסותו.²⁰⁷ צריך לגרוס בדברי הרמב"ם שהביא: „כשהוא מנפח מנפח בידו אחת וכו'".²⁰⁸ כוונתו להא דשנינו בשבת, קכ"ח ע"א: חבילי סאה אזור וקורנית וכו' וחכמים אומרים מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימלול בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול וכן באמיתא וכן בפגיגס (מיני עשב וירק). והרמ"ך גרס באמינתא. וכ"ה הגירסא גם ברי"ף, שבת שם, ועי' ברק"ס.

²⁰⁹ לקושיתו זו ולדעת הרז"ה עי' בר"ן לביצה, י"ב ע"ב, שכתב: ואיכא למירק דמאה משמע (כלו' מגמ' ביצה שם שנו המולל מלילות מע"ש וכו') דבשבת לא שרי למלול כלל, ואלו בפ' מפנין, (שבת, קכ"ח ע"א) אמרינן חבילי סאה אזור וכו' קוטם ואוכל וחכ"א מולל בראשי אצבעותיו ואוכל, דאלמא מותר למלול בשבת. ותירץ הרז"ה ז"ל דהתם דוקא בחבילי סאה אזור וקורנית, אבל בחבילי תבואה וקטנית לא שרינן כלל וכו'. ועפ"י דברי הר"ן שכתב שם בבאור דעת הר"ף, דבשבת מותר למלול ע"י שינוי (ומדבריו נראה שאפילו בתבואה מותר למלול בשבת ע"י שינוי), יתבארו גם דברי הרמב"ם בזה שלא חילק בין תבואה לתבלין.

²¹⁰ עי' רש"י שבת, צ"ח ע"א. אולם רש"י מלבד פירושו זה פירש עוד באופן אחר: ול"ג מחבץ עושה כמין גמי ונותן הקפוי בתוכו ומי החלב נוטפין. ומקור דברי הרמב"ם בשומשמן ואגוזים שמוותר לתת אותם בדבש ובלבד שלא יחביצם בידו הוא בתוספתא שבת, פי"ג, כמו שהעיר המ"מ, ותמיהת הרמ"ך אינה בהירה.

וכן אמרו החוס' סברא זו פרק ערבי פסחים לריק לסיים.

ר"ד. המעמר לא ידעתי פירושו אם פ"י רק שיאסוף שבליס יחד ולא יקשרם לאגודה אחת הוי מעמר או לא הוי מעמר עד שיקשרם יחד להיות אגודה אחת ולשון עומר היה נראה שאינו קרוי עומר אלא כשנקשרו יחד כי שבליס המקובלים יחד ולא נקשרו להיות אגודה אחת איני סבור שיקרא עומר וכן משמע מלשון המיימוני שכתב ח"ל אין עומר אלא בגידולי קרקע המקבץ דבילה ועשה הימנה עיגול או שנקב חאנים והכנים הסבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחיוב וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. וכפי זה אם קבץ פירות יחד ולא עשאו גוף אחד אין זה מעמר ואם כן המקבץ בינים יחד אין זה עומר ואפילו אם יש עומר שלא בגידולי קרקע, והא דקאמר רבא (שבח ע"ג ב') האי מאן דכניף מילחא ממילחא חיוב משום מעמר, סבור אני שמקבצים המלח ממשדפות המים ודוחקים אותם יחד שנעשה מחיכה אחת ושמה אפילו בלא דחק רק שמימים הרבה זה על זה נעשה מחיכה אחת שאנו רואים כהה מחיכות במלח קשות עד שצריך לכושן אצל רבינו אבא מארי ז"ל פסק כרצא שיש עומר אפילו שלא בגידולי קרקע וכן כתב גם כן רבינו אליעזר ממזין ומחוך כך פסק שאם נתפזרו לאדם בינים המותרים בטלטול אסור לקבצם יחד. ובספר המלות כתב וכן כתבו החוס' מדחקן פ' המביא צביצה (ל"ג ב') מנבצ אדם ענים מן החצר ומדליק, שאין עומר אלא כשלוקחם ממקום גידולם ומקבצם יחד ושמה מה שמנבצ מן החצר אין זה עומר אלא כעין עומר שבולים שמקבצם כדי שיכו יחד ולקושרם יחד או שיאכנו יחד שלא יפזרו הרוח, וגם שלא ידרסו צרגלי אדם ובהמה כשהם מפזרים ונקל נאצדים צמחה עניים כשהם מפזרים. כל שבולת צפני עלמון אצל קסמין שבחצר שאינו מקבצם אלא כדי להדליקם לאלתר, אינו מקבצם אלא שטורח לו להדליק כל קיסם או לרוק כל קיסם לבדו למדורה ולא צעזעול חיקון הקסמין ושמיחתם מקבצם אין זה מעמר וכפי זה לפי רבותינו שפוסקין שיש עומר שלא בגידולי קרקע אסור לקבץ בינים ופירות שנתפזרו יאסר לקבץ לדברי הכל ונאמנים עלי דברי רבינו משה ב"ר מיימון שאין נקרא עומר עד שיעשם גוף אחד.

כרחה ואפילו אם יש אה גדול הימנו שמה יש לחוש לכך ולא מסתבר לומר שאם יש אה גדול הימנו נאמן ולהכי נקט שאייבם אה אשחו, או שמה להכי נקט שאייבם דאם היו לו אחין אפילו קטנים הימנו היינו מתירים אותה להם ולא לו כמו מה דהוא ניבו לא ישא וא"כ גם האומר מה אחי חותר צמלינה לאחרים וחאסר לו ליצמה. אבל תימא איך חותר צמלינתו אם אינו נאמן לייצמה שאין אנו מאמינים לו שמה ואינה עולה לייצום. מיהו ל"ע צמת לא ישא אה אשחו אמאי לא סמכינן אדייקא לדידיה כמו לאחריו. ושמה כיון שהנושאה מעיד לא דייקא, וכן מה שכתב רבינו שממה דאינו נאמן אפילו לחלוץ צים לו אשה כל מה שדקדק בגאון כך הוא, כי כיון דלייבם לא יוכל דלא דייקא גם צמלינתו לא חותר, אכן עתה שגור בגאון שלא לישא צ' נשים ופסטה גזרתו בכל ישראל נראה שנאמן לומר מה אחי שאלוץ, כי כיון שידעת שכלל לא יוכל לייצום דייקא, ואם חמות אשחו אחר עדותו נראה להתיר לו יצמתו דבשעת העדות דייקא ובותרה וא"כ מדאורייתא עולה לייצום וכן לחלינתו מה שאין קודם גזירת בגאון שאעפ"י שהיה לו אשה היה יכול לייצום, וכן היו רגילים מעשה באחד שייצום י"ב יצמות וטובא כי האי גוונא ומחוך כך לא דייקא כדפירשתי אם מרגשת שרונה לייצמה שאינה עולה לייצום לא חותר צמלינתו ומ"מ על גוף העדות שאינו מעיד כי אם שראה על המצבה פלוני מה לא ידעתי אם זה עדיף חשטר.

ר"ג. בתב. בספר המלות שכתב ר"י צמחונה אחת שהוא ור"ת לא היו מצרכין על הגפן בליל פסח עד אחר כום רביעי ולאחר טיבול ראשון אינו מצרך צורא נפשות, וגם כתב אע"פ שהגדה נחשב היסח הדעת לענוין נטילה לחזור ולצרך על המחבל לא יחשב היסח הדעת כמו שאומר צום' יומא דבר עם פלוני והפליג נוטל שתי ידי וחיוב חיוב לחזור ולצרך ברכת המיניא עכ"ל. ואני ראיתי אה מורי רבינו מאיר ז"ל שצרך אחר טיבול ראשון צורא נפשות ואחר כום ראשון ברכה אחת מעין שלם וכן אחר כום של ברכת המזון וכן כתב רבינו שמחן צחוס' ערבי פסחים. ואני סבור שאפילו לפי דברי ס' המלות שלא חמש הגדה היסח הדעת יש לצרך אחר טיבול ראשון צורא נפשות כי שמה ישבה בהגדה עד שיחטכל היין בטיבול ראשון צמיעיו נמא לא שלא צרך אחריו וכן אחר הכוסות יצרך מהאי טעמא

